

- vidnovlennia bioriznomanittia v Ukraini [Problems of conservation and restoration of biodiversity in Ukraine]*. Kyiv [in Ukrainian].
8. Domaranskyi, A.O. (2006). *Landshaftne riznomanittia: sutnist, znachennia, metryzatsiia, zberezhenia [Landscape diversity: essence, meaning, metrization, conservation]*. Kirovograd [in Ukrainian].
  9. Tkach, Ye., Shavrina, V., Starodub, V. (2016). Taxonomic structure of agricultural landscapes of connected areas in Vinnytsia region econetwork. *Ahroekologichnyy zhurnal – Agroecological journal*, 4, 127–132 [in English].
  10. Mosyakin, S.L. & Fedoronchuk, M.M. (1999). *Vascular plants of Ukraine: A nomenclatural checklist*. Kyiv [in English].
  11. The International Plant Names Index. Published on the Internet (IPNI). www.ipni.org. Retrieved from <http://www.ipni.org> [in English].
  12. Yurcev, B.A. (1997) Monitoring bioraznoobrazzia na urovne lokalnykh flor [Local biodiversity monitoring]. *Botanichnyy zhurnal – Botanical zhurnal*, 82, 6, 60–69 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції журналу 30.07.2019

УДК 574.2:581.5(477.41)

DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.3.2019.183466>

ЕКОЛОГО-ЦЕНОТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТОВАНОГО ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА «УЛЯНИКІВСЬКІ ДЖЕРЕЛА»

В.Л. Шевчик¹, І.В. Соломаха², В.А. Соломаха²

¹ ННЦ «Інститут біології та медицини» КНУ імені Тараса Шевченка

² Інститут агроекології і природокористування НААН

*Наведено фізико-географічну характеристику полого-горбистої рівнини з яскраво вираженими долинно-балковими зниженнями. Типові для цієї території елементи розлогого балкового рельєфу, вкриті зовні вилугуваними чорноземами та сірими лісовими ґрунтами, є поверхнею стоку, що дрениється системою балок, безіменні водотоки яких впадають у мало проточне озеро, розташоване в північній частині с. Уляники. Біля підніжжя схилів балок дрениються ефективні підземні водоносні горизонти і джерела. Встановлено 12 Смарагдових оселищ та наведено їхню характеристику. Здійснено загальну оцінку ботанічної складової різноманіття типів рослинності та наведено перелік рідкісних рослин цієї території. На основі проведених досліджень виявлено два види орхідей, занесених до Червоної книги України (*Epiractis palustris* (L.) Crantz, *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo) та встановлено еколого-ценотичні особливості їхнього зростання.*

Ключові слова: ландшафтний заказник, долинно-балкові зниження, Правобережне Придніпров'я, оселища, рідкісні рослини.

Головною ідеєю формування і розширення мережі природоохоронних територій є збереження залишків природних комплексів, у яких зафіксовано як рідкісні, так і характерні для регіону види біоти та біотопи [1, 2]. Важливим завданням є своєчасне визначення тих територіальних об'єктів, що мають слугувати «опорними та комунікаційними» елементами майбутньої

екологічної мережі. Такими у досліджуваному регіоні, насамперед, є яружно-балкові системи та долини малих річок, що тривалий час не розорювались через небезпеку активної ерозії ґрунтів.

Відповідно до схеми землевпорядкування, ці різноманітні щодо попереднього господарського використання ділянки відносяться до землеволодінь Балико-Щучинської та частково Піївської сільських рад (відповідно Кагарлицький та Миро-

нівський р-ни Київської обл.). Землекористувачами у межах цієї ділянки є приватні особи та ДП «Ржищівський лісгосп» (60 та 61 квартали Ржищівського лісництва). Контури ділянки, оточеної масивами орних земель, мають форму багатокутника неправильної форми із координатами крайніх точок за Google maps: крайня пн.-сх. точка — 49.924842/31.134246; пн.-зах. — 49.919123/31.119501; пд.-зах. — 49.908455/31.141002; пд.-сх. — 49.916134/31.155035. Загальна площа ділянки — близько 150 га, за винятком ділянок земель приватної форми власності.

МАТЕРІЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перспективна територія для створення ландшафтного заказника місцевого значення розкинулася на південно-східній околиці с. Уляники Кагарлицького р-ну Київської обл. Рекогносціувальні дослідження проводили маршрутним методом. Назви таксонів наведено згідно із чеклистом [3]. Збір гербарію та його опрацювання здійснювали за стандартною методикою. Описи ділянок рослинності, до складу якої входять рідкісні види, здійснювали згідно із загальноприйнятими методиками. Пробні площі закладали в природних межах фітоценозів. Для лісових угруповань вибирали ділянки площею 25×25 м, для лучно-степових, лучних та болотних — 5×5 м. Типи біотопів визначали за відповідними сучасними літературними джерелами [4, 5].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Згідно із фізико-географічним районуванням України досліджувана територія розміщується у межах Київської височинної області Подільсько-Придніпровського лісостепового краю лісостепової зони Східноєвропейської рівнини [6]. Щодо геоботанічного районування — у межах Північного Правобережнопридніпровського округу грабово-дубових, дубових лісів, остепнених лук та лучних степів Української лісостепової підпровінції Східноєвропейської лісостепової провінції дубових лісів, остепнених лук та лучних степів Лісостепової

підобласті (зони) Євразійської степової області [7].

У геоморфологічному відношенні територія є полого-горбистою рівниною з яскраво вираженими долинно-балковими зниженнями; репрезентує типові для вказаної частини фізико-географічного району елементи розлогого балкового рельєфу, вкриті з поверхні вилугуваними чорноземи та сірими лісовими ґрунтами. Вся територія є поверхнею стоку, що дреноється системою балок, безіменні водотоки яких впадають у мало проточне озеро, розташоване в північній частині с. Уляники. Зауважимо, що вздовж усього підніжжя схилів балок дреноються підземні водоносні горизонти й джерела, які впродовж останніх десятиліть не пересихають та мають високий дебіт водотоку. Крайні східні відрогі цих балок доходять до вододільного плато на межі Кагарлицького і Миронівського р-нів Київської обл. Абсолютні висоти поверхні сягають рівнів ізопісів 124–195 м над рівнем моря (рис.). Поверхню крутосхилів формують відклади пролювію та делювію, що утворилися внаслідок змиву й перевідкладення палеоген-неогенових глин та лесовидних суглинків антропогенного періоду. Кути нахилу поверхні схилів та їхні форми на значних площах обумовлено впливом штучного терасування. Ґрунтовий покрив у найнижчих (тальвегових) ділянках балок представлено переважно мулистоболотними, зрідка торф'янистими ґрунтами. Деякі вище вздовж профілю формуються смуги із переважанням гігморфних відмінностей дернових ґрунтів. Найвищі ділянки поверхні профілю схилів, де відсутні впливи надмірного зволоження, вкриваються дерновими, а також значною мірою змитими та окультуреними чорноземними та сірими лісовими ґрунтами.

Завдяки залісенню та задернованості території формування молодих ярів не спостерігається, що сприяє збереженню унікальних ландшафтно-рослинних комплексів.

Нижче наводимо перелік рослинних угруповань водного, прибережно-водного, лісового, лісоболотного, лучно-болотного,

Схема проектного ландшафтного заказника місцевого значення «Уляниківські джерела»

лучного та лучно-степового типів (*примітка*: числами при назвах видів вказано частку проективного покриття відповідного виду).

На розширених ділянках дна балок із мокрими вологими ґрунтами, зволуженими водами джерельних струмків, подекуди невеликі площі заселяють домінуючі угруповання *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. та *Typha angustifolia* L. Доволі значні площі заросли гідрофільним широколистяним різнотрав'ям. Повсюдно трапляються розрізнені особини *Cicuta virosa* L., *Ranunculus sceleratus* L. Зарості утворюють *Lycopus exaltatus* L. f., *Solanum dulcamara* L., *Cirsium oleraceum* (L.) Scop. На поверхні води невеликих (у кілька десятків квадратних метрів) плес уздовж водотоків зафіксовано угруповання з домінуванням *Lemna minor* L., *L. trisulca* L. та *Spirodela polyrrhiza* (L.)

Schleid. У заглибленнях таких водотоків із постійно обводненими озерцями трапляються зарості прикріплено-донних гідрофітів, зокрема: *Ceratophyllum demersum* L. та *Potamogeton pectinatus* L.

Смугою шириною 30–70 (100) м у тальвегах, де існують водотоки, ростуть вільхові ліси. Уздовж струмків джерельної води, що протікають у затінку крон вільхи й верби, формуються специфічні для таких екопотів угруповання, а саме: *Siella erecta* Huds. M. Pimen. (60%), *Ranunculus repens* L. (5%), *Festuca gigantea* (L.) Vill., *Eupatorium cannabinum* L., *Aegopodium podagraria* L., *Cardamine amara* L., *Persicaria hydropiper* (L.) Delarb. На поверхні мулистого дна сформувалися монодомінантні зарості гідрофітів та гідрофітів, зокрема: *Typha latifolia* L., *Alisma plantago-aquatica* L., *Oenanthe aquatica* (L.) Poir., *Alopecurus geniculatus* L.,

Juncus effuses L., *J. inflexus* L., *Scrophularia umbrosa* Dumort. На протяжних зниженнях тальвегів балок з вологими та мокрими ґрунтами повсюдно спостерігаються угруповання болотистих лук. Найбільші площі з них заселяють угруповання класу *Phragmito-Magnocaricetea* Klika in Klika et Novak 1941, де домінують *Carex acuta* L. та *Carex acutiformis* Ehrh. У їхніх межах зростають такі види: *Sonchus palustris* L., *Epilobium roseum* Schreb., *Lythrum salicaria* L., *Scirpus sylvaticus* L., *Scutellaria galericulata* L. Тут також зафіксовано чисельні популяції інших видів, як-от: *Eupatorium cannabinum*, *Symphytum officinale* L., *Valeriana officinalis* L., *Mentha longifolia* (L.) Huds., *Inula helenium* L. Останній вид іноді утворює значні за площею зарості (у кілька десятків квадратних метрів).

Нами виявлено популяції двох видів орхідних, занесених до Червоної книги України [8]. Зокрема, *Epipactis palustris* зростає (координати 49.912600N 31.125018E) у нижній частині схилу з лучно-болотною рослинністю, де ймовірно дренуються водонесні горизонти. Відзначено понад 300 генеративних пагонів, на кожному з яких налічується 20–30 добре сформованих і зрілих коробочок, життєвість особин є доброю, наявні пагони мають догенеративний вік. Загальна площа з локалізацією пагонів становить 30–50 м². Поряд у подібних біотопах виявлено п'ять генеративних пагонів *Dactylorhiza incarnata* висотою 60 см, з 20–30 коробочками.

У вигляді смуги, що облямовує болотисті луки, або на підвищеннях серед них на свіжих та вологих ґрунтах значні площі заселяють угруповання з домінуванням *Equisetum arvense* L. Як асектатори тут зростають такі види: *Anthriscus sylvestris* (L.) Hoffm., *Ranunculus acris* L., *Veronica chamaedrys* L., *Agrostis gigantea* Roth, *Vicia cracca* L., *Origanum vulgare* L., *Campanula rapunculus* L., *Convolvulus arvensis* L., *Betonica officinalis* L. На розширеннях тальвегів балок та на похилисто-хвилястих зниженнях уздовж підніжжя схилів із свіжими багатими лучно-дерновими ґрунтами, що утворились на потужних делювіально-про-

лювіальних відкладах, формуються луки з доволі чисельними видами різнотрав'я. Покриття травостою — до 100%. Домінують та співдомінують *Lathyrus sylvestris* L. (30%), *Agrimonia eupatoria* L. (20), *Carex praecox* Schreb. (20), *Geranium pratense* L. (20), *Carex hirta* L. (10), *Galium verum* L. (6), *Festuca pratensis* Huds. (2), *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub (5), *Teucrium chamaedrys* L. (2), *Origanum vulgare* (5%). З високою постійністю як асектатори також зростають *Torilis japonica* (Houtt.) DC., *Cirsium vulgare* (Savi) Ten., *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Equisetum arvense* L., *Artemisia vulgaris* L., *Phalacrolooma annuum* (L.) Dumort., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Asclepias syriaca* L., *Pimpinella saxifraga* L., *Phleum pratense* L., *Angelica sylvestris* L., *Clinopodium vulgare* L., *Betonica officinalis*. У діапазоні висот профілю, де зростають вказані угруповання трав'янистих рослин, фрагментарно трапляються ділянки, що репрезентують чагарникову та лісову рослинність краю. Зокрема, розрізнено повсюдно трапляються чагарникові ценози з домінуванням *Salix cinerea* L. Фрагментарно вкrapлюються ліси класу *Salicetea purpureae* Moog 1958.

Схили балок з чорноземним ґрунтовим покриттям заселяють угруповання лучно-степової рослинності. У приверхівкових частинах схилів південної експозиції (нахил 30–45°) формуються ділянки лучних степів, де у травостоях з покриттям близько 100% співдомінують *Poa angustifolia* L. (10%), *Medicago falcata* L. aggr (10), *Origanum vulgare* (10), *Galium verum* (10), *Chamaecytisus austriacus* (L.) Link (25), *Centaurea substitute* Czerep. (5), *Veronica chamaedrys* (5), *Agrimonia eupatoria* (5), *Botriochloa ischaemum* L. Keng (3), *Picris hieracioides* L. (3), *Veronica verna* L. (2), *Achillea setacea* Waldst. & Kit (2), *Achillea submillefolium* Klokov & Krytzka (2%). Часто також зростають *Asparagus officinalis* L., *Falcaria vulgaris* Bernh., *Euphorbia virgata* Waldst. & Kit, *Succisa pratensis* Moench, *Pimpinella saxifraga*, *Asperula cynanchica* L., *Bromopsis inermis*, *Seseli annuum* L., *Dactylis glomerata* L., *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth. Основними домінантами на різних ділянках та-

кого типу виступають *Elytrigia intermedia* (Host) Nevski, *Calamagrostis epigeios*, *Festuca valesiaca* Gaudin, *F. rupicola* Heuff., *Poa angustifolia*, *Carex praecoх*. Особливістю цих угруповань є доволі висока частка у їх складі лучно-степового широкотрав'я та бобових. Так, повсюдно у верхньому ярусі спостерігаються *Galium verum*, *Trifolium montanum* L. та *T. medium* L., *Hieracium robustum* Fr., *H. umbellatum* L., *Hypericum perforatum* L., *Dianthus armeria* L., *D. membranaceus* Borbas, *D. deltoides* L., *Knautia arvensis* (L.) Coult., *Campanula persicifolia* L., *Pimpinella saxifraga*, *Agrimonia eupatoria*, *Medicago falcata*, *Euphorbia kaleniczenkoi* Czern., *Filipendula vulgaris* Moench, *Nonea pulla* DC., *Salvia pratensis* L., *S. nemorosa* L. aggr., *Stachys germanica* L., *Pulmonaria angustifolia* L., *Inula salicina* L.

Значною є група видів («перекотиполе»), пристосованих до розносу насіння вітром в умовах відкритих просторів. Зокрема, часто трапляються *Eryngium campestre* L., *Falcaria vulgaris*, *Centaurea scabiosa* L., *Chondrila latifolia* M. Bieb., *Asperula cynanchica*, *Asparagus officinalis*, *Phlomis tuberosa* L. Характерними для цих лучних степів є також група розеткових та сланких низькорослих видів, що зростають у нижніх ярусах травостою, а подекуди утворюють олігодомінантні зарості, як от: *Thymus marschallianus* Willd., *Veronica chamaedrys*, *Potentilla argentea* L., *Fragaria viridis* Duchesne, *Plantago urvillei* Opiz, *Pilosella officinarum* F.Schult. & Sch. Bip. На ділянках, де спостерігаються ознаки діяльності риучих тварин (кротовини та нори мишоподібних гризунів), формуються локуси популяцій малолітніх рослин, зокрема *Cerinthe minor* L., *Echium vulgare* L., *Anchusa officinalis* L., *Campanula rapunculus*, *Senecio jakobaea* L.

На деяких ділянках чималі площі зайнято заростями адвентивного виду — *Asclepias syriaca*. Деякі з них мають характер чагарникових заростей із домінуванням низькорослих дерев та чагарників: *Crataegus monogyna* Jacq., *Prunus spinosa* L.

На крутих, часто терасованих схилах у 40–45° зростають штучні насадження *Pinus sylvestris* L. (70%). Серед підросту пооди-

нок ростуть *Acer platanoides* L., *A. campestre* L., *Cerasus avium* (L.) Moench; зокрема види трав: *Allium oleraceum* L., *Pilosella echinoides* (Lumn.) F. Schult. & Sch. Bip., *Trifolium montanum*, *Picris hieracioides* L., *Campanula persicifolia*, *Dactylis glomerata*, *Solidago virgaurea* L., *Clinopodium vulgare*. Ці насадження були створені для запобігання водній і вітровій ерозії вершин і схилів яружно-балкової системи.

На терасованих ділянках схилів південної експозиції з нахилом 20–35° зростають змішані та однопородні посадки клена звичайного, робінії псевдоакації, сосни звичайної, берези повислої. Ширина міжрядь — 3 м, вік дерев — 25–30 років висотою 10–12 м, діаметр (на рівні 1,3 м) — 10–20 см. Верхній ярус дерев має зімкненість 0,9, кущі — 0,4, густина травостою залежно від умов зростання може бути від незначного до 80% покриття поверхні. У деревному ярусі трапляються: *Acer platanoides* (50%), *Robinia pseudoacacia* L. (10), *Quercus robur* L. (5%). У чагарниковому ярусі зростає *Swida sanguinea* (L.) Opiz (10%). Серед трав поширеними є поодинокі стебла *Asparagus officinalis* L., *Poa nemoralis* L., *Succisa pratensis*, сіянці дерев *Acer tataricum* L., *A. platanoides*. На гребенеподібних схилах у напрямі тальвегів балок із монодомінантними насадженнями *Robinia pseudoacacia* (30%) віком 15–20 років, висотою 12–15 м і товщиною стовбура 10–20 см формуються ліси із підліском та густим травостоем. У ярусі чагарників співдомінують *Swida sanguinea*, *Crataegus pseudokyrtostyla* Клоков, *Quercus robur*, *Pyrus communis* L., *Acer negundo* L., *Ulmus minor* Mill. У ярусі трав із різною участю зростають *Poa angustifolia* (60%), *Origanum vulgare* (2), *Phalacrolooma annua* (5), *Elytrigia repens* (5), *Hypericum perforatum* (3%). Незначним вкрапленням трапляються *Agrimonia eupatoria*, *Chenopodium album* L., *Ajuga genevensis* L., *Artemisia absinthium* L.

Подібними властивостями характеризується чагарниковий та трав'яний ярус і в штучних насадженнях на ділянках схилів із берези повислої та сосни звичайної. В ярусі трав таких лісів здебільшого переважають

злаки, зокрема *Elytrigia repens*. Також на схилах невеликими окремими масивами зростають широколистяні ліси із *Carpinus betulus* L. та *Tilia cordata* L. Підлісок та ярус трав є доволі розрідженими, але до їх складу входить значний спектр флори широколистяних лісів регіону, що свідчить про автохтонний характер походження цих ділянок лісового масиву. Зокрема, виявлено фрагменти трав'яного ярусу із зростанням *Carex pilosa* Scop., *Viola odorata* L., *Polygonatum multiflorum* (L.) All., *Pulmonaria obscura* Dumort., *Glechoma hirsuta* Waldst. & Kit., *Asarum europaeum* L., *Milium effusum* L., *Lamium galeobdolon* (L.) L., *Mercurialis perennis* L., *Aegopodium podagraria*, *Stellaria holostea* L., *Convallaria majalis* L., *Dactylis glomerata*, *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh., *Gallium odoratum* (L.) Scop.

На галявинах та узліссях цього лісового масиву зростають угруповання трав із участю видів: *Vicia pisiformis* L., *Vincetoxicum hirundinaria* Medik., *Veronica teucrium* L., *Carex pallescens* L., *C. echinata* Murray, *Hypericum hirsutum* L., *Allium oleraceum*, *A. rotundum* L.

Отже, територія досліджуваного об'єкта є доволі цінною з природоохоронного погляду завдяки своєму унікальному природному комплексу, зокрема:

- чисельним популяціям багатьох видів судинних рослин автохтонної флори регіону, що стали рідкісними внаслідок інтенсивного використання земель у сільськогосподарському виробництві. Вони є основою підтримання фауністичної компоненти вказаної місцевості;

- значним площам важливих для підтримання біогеоценотичного різноманіття регіону типів біотопів, що необхідно охороняти згідно з Директивою ЄС 92/43 та переглянутим у 2010 р. Додатком I Резолюції № 4 Бернської конвенції (від 1996 р.) [4, 5], як-от: С1.32 – вільноплаваюча рослинність мезотрофних та евтрофних водойм з домінуванням ряски малої та спіродели багатокореневої, С1.33 – вкорінена занурена рослинність евтрофних водойм; С2.34 – евтрофна рослинність повільно текучих річок; D4.1 – багаті болота, у т.ч.

евтрофні високотравні карбонатні болота; D5.2 – зарості крупних осок, переважно без застою води; E1.2 – багаторічні трав'яні угруповання на вапняках та степах; E3.4 – свіжі евтрофні та вологі мезотрофні луки на дернових глейових ґрунтах з домінуванням лисохвосту лучного, тонконога лучного, осоки ранньої, куничника наземного, хвоща польового; F9.1 – прирічкові чагарники; G1.11 + G1.41 – приборежно-заплавні ліси із домінуванням верби білої і заростей верби попелясто-сірої та заболочені вільхові ліси на некісломому торфі; G1.A4 – яружні та схилові ліси; G3.4232 – сарматські ліси степової зони із сосною звичайною (коди угруповань наведено за класифікацією EUNIS);

- багатим за чисельністю особин популяціям двох видів рослин – *Epipactis palustris* та *Dactylorhiza incarnata*, занесеним у Червону книгу України [8];

- комплексу сформованих умов, що за припинення подальшого освоєння нових ділянок під ріллю, може сприяти спонтанному відновленню автентичних типів рослинного покриву, збереженню нині існуючих ландшафтів із своєрідними гідрогеологічними явищами та забезпечити захист цих територій від можливості різноманітних проявів поверхневої ерозії.

На цій ділянці, що перебуває в адміністративних межах Кагарлицького та Миронівського р-нів Київської обл., доцільно створити природно-заповідний об'єкт, загальною площею близько 150 га.

Для ефективної охорони охарактеризованого природно-територіального комплексу під час розробки режиму його охорони необхідно запобігти заростанню лучно-степових схилів чагарниками й лісом, передбачити можливість як сінокосіння, помірного випасання, так і періодичних (один раз на кілька років) обмежених контрольованих пізньоосінніх палів на ділянках з лучною та лучно-степовою рослинністю, не допускати засмічення території «неорганізованими туристами», заборонити проведення рубок суцільним методом, а також капітальне будівництво у межах вказаної території.

З огляду на обґрунтованість та необхідність застосування перелічених видів впливу, найбільш відповідною згідно з чинним Законом України «Про природно-заповідний фонд» природоохоронною категорією для цього об'єкта є його визнання як ландшафтного заказника місцевого значення [9]. За представленістю важливих у природоохоронному аспекті компонентів (рідкісні види рослин, охоронювані типи біоценозів) та за різноманіттям елементів ландшафту краю (різноманітні фації долинно-балкової місцевості) цей природно-заповідний об'єкт буде істотним доповненням екологічної мережі Правобережного Придніпров'я.

У природоохоронному зобов'язанні для цієї території слід передбачити врахування низки вимог та вжиття заходів, що забезпечать зменшення можливих негативних антропогенних впливів, збалансованість елементів природного комплексу території та сприятиме більш швидкому та ефективному відновленню рослинних угруповань природного характеру, зокрема:

а) заборонити будь-які види капітального будівництва, за винятком приватних територій;

б) визначити можливим прогінний випас худоби із заборною надмірного випасання;

в) у межах мисливських угідь визначити за цією територією роль відтворювальної дільниці;

г) за можливості, відновити сінокісний режим на деяких ділянках, особливо на перелогових із розростанням ваточника сірійського;

д) заборонити розорювання похилих поверхонь з кутом нахилу понад 5° у бік крутих схилів балок та ділянок орних земель, де спостерігаються ознаки лінійної ерозії;

ж) для запобігання масовому відпаду деревного ярусу в штучних одновікових насадженнях сосни звичайної на схилах необхідно здійснити підсадку дуба звичайного та інших широколистяних порід;

з) заборонити осушення заболочених ділянок та штучне спрямлення водотоків.

ВИСНОВКИ

У положенні про ландшафтний заказник місцевого значення «Уляниківські джерела» основним напрямом його цільового використання доцільно визначити природоохоронний. Основним пріоритетом цієї природоохоронної території має стати охорона ландшафтних комплексів із своєрідними елементами заболочених знижень на місцях виходу на денну поверхню водоносних горизонтів джерелами із високим дебітом води та різноманітною рослинністю і мальовничими ландшафтами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соломаха І.В. Еколого-ценотична та оселищна характеристика долини р. Сліпорід як перспективного об'єкта Смарагдової мережі України / І.В. Соломаха, В.Л. Шевчик, О.В. Шевчик // Агро-екологічний журнал. — 2019. — № 2. — С. 22–30.
2. Коніщук В.В. Онтологія становлення екосоціологічного та інвайронментологічного напрямів / В.В. Коніщук // Агро-екологічний журнал. — 2017. — № 2. — С. 49–58.
3. Mosyakin S.L. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist / S.L. Mosyakin, M.M. Fedoronchuk. — К., 1999. — 345 p.
4. Куземко А. Тлумачний посібник оселищ Резолюції № 4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. Перша версія адаптованого неофіційного перекладу з англійської (третього проекту офіційної версії 2015 року) / А. Куземко, С. Садогурська, О. Василюк. — К., 2017. — 124 с.
5. Національний каталог біотопів України / за ред. А.А. Куземко, Я.П. Дідуха, В.А. Онищенко, Я. Шеффера. — К.: ФОП Клименко Ю.Я., 2018. — 442 с.
6. Екологічна енциклопедія / за ред. А.В. Толстоухова. — К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2006. — Т. 1. — 432 с.
7. Національний атлас України / за ред. Л.Г. Руденка. — К.: ДНВП «Картографія», 2008. — 440 с.
8. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 900 с.
9. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 34, ст. 502 (із змінами включно до 22.03.2018 (ВВР, 2018, № 17, ст. 152)). — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>

REFERENCES

1. Solomakha, I.V., Shevchyk, V.L. & Shevchyk, O.V. (2019). Ekolooho-tsenotychna ta oselyshchna kharakterystyka dolyny r. Sliporid yak perspektyvnoho obiekta Smarahdovoi merezhi Ukrainy [Ecological, coenotical and habitats characteristics of the Sliporid River valley as a perspective object of the Ukrainian Emerald Network]. *Agroekologichnyi zhurnal – Agroecological journal*, 2, 22–30 [in Ukrainian].
2. Konishchuk, V.V. (2017). Ontologija stanovlenja ekosozologichnogo ta invajronmentologichnogo naprjamiv [Ontology of formation the directions of ecosozology and environmentology in the department of landscape, biodiversity and nature reserve]. *Agroekologichnyi zhurnal – Agroecological journal*, 2, 49–58 [in Ukrainian].
3. Mosyakin, S.L. & Fedoronchuk, M.M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*. Kyiv [in English].
4. Kuzemko, A., Sadogurskaya, S. & Vasylyuk, O. (2017). *Tlumachnyj posibnyk oselyshh Rezoljucii No. 4 Berns'koi konvencii, shho znahodjat'sja pid zagrozozju i potrebujut' special'nyh zahodiv ohorony. Persha versija adaptovanogo neoficijnogo perekladu z anglijs'koi (tret'ogo proektu oficijnoi versii 2015 roku)* [Explanatory text of the Berne Convention Resolution No. 4 settlements, which are threatened and require special protection measures. The first version of the adapted informal translation from English (the third draft of the official version of 2015)]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Kuzemko, A.A., Didukh, Ya.P., Onishchenko, V.A. & Scheffer, Ya. (Eds.). (2018). *Nacional'nyj katalog biotopiv Ukrainy* [National biotope catalog of Ukraine]. Kyiv: FOP Klimentko Yu.Ya. [in Ukrainian].
6. Tolstoukhov, A.V. (Ed.) (2006). *Ekologichna encyklopedija* [Environmental Encyclopedia]. Kyiv: Centr ekologichnoi osvity ta informacii [in Ukrainian].
7. Rudenko, L.H. (Ed.) (2008). *Nacional'nyj atlas Ukrainy* [National atlas of Ukraine]. Kyiv: DNVP «Kartografija» [in Ukrainian].
8. Didukh, Ya.P. (Ed.) (2009). *Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyj svit* [The Red Book of Ukraine. Plant World]. Kyiv: Global consulting [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy «Pro pryrodno-zapovidnyi fond Ukrainy». Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1992, № 34, st. 502, iz zminamy vkluchno po 22.03.2018 (VVR, 2018, № 17, st. 152) [Law of Ukraine «On the Nature Reserve Fund of Ukraine». Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (IVR), 1992, No. 34, Art. 502, with changes, inclusive of March 22, 2018 (IVR, 2018, No. 17, Art. 152)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції журналу 30.07.2019
